

dore afficiatur, atque ita ad bonam frugem redeat. Quem deinde morem Ecclesia perpetuo retinuit; & certe ab Ecclesia exsecrati non modo sacris interdicti, sed etiam ab omnium aditu, & sermone semper exclusi fuerunt (3).

(1) Matthæus VIII. 17.

(2) Paulus I. *ad Corinth. V. 11.*, & II. *Thessalonic. III. 14.* Multi sunt ex hæreticis, & aliqui item, qui Catholicorum nomen præseferunt, sed tamen cum illis revera sentiunt, qui jus excommunicandi, quod habet Ecclesia, tantum juri humano, non item juri Divino tribuendum putant. Cathari, & Albanenses, teste Prateolo *de Vitiis hæretic. l. 1. tit. 22.* negarunt, adesse institutam potestatem infligendi censuras, quos quidem refellit Moneta *l. 5. Adv. Cathar. c. 5. §. 6. p. 439. ed. Romæ 1743.*, & his Wicleffus, & Joannes Hussius adhæserunt ex testimonio Concilii Constantiensis *Sess. 8. err. 30.*, & *Sess. 15. err. 19. t. 16. Concil. col. 121. 249. Collect. Labbæi.* Ex Wicleffo Lutherus sumpsisse videtur articulum suum 18., quo inquit, excommunicationes esse tantum poenas externas, nec privare hominem bonis spiritualibus. Erasmus *Colloq. inquisit. de Fid. hæreticorum more petulanter excommunicationem irridet.* Seldenus *de Sinedr. Hebr. l. 1. c. 9.* juris Divini esse negat in aliquem excommunicatione animadvertere, quem graviter ad hunc locum exagitat Calmetus, & aliud quoque sentiunt Hammondus, & Clericus *in Comment. ad Matth. XVIII. 17. & 18.*, licet hæretici, qui jus ferendi censuras referunt ad clavium potestatem, quæ Apostolis, eorumque successoribus data est. Pfaffius etiam, similiter hæreticus, Seldeno adversatur *Orig. jur. eccles. art. 2. p. 66. ed. Tubingæ 1756.*, ac jus ferendi excommunicationem contineri statuit eo Pauli præcepto *I. ad Corinth. V. 13. auferte malum de medio vestri*; licet deinde potestatem illam ad jus extraordinarium, vel solum collegiale referendum putet. Bohemerus *Jus eccles. instit. l. 5. tit. 39. §. 6. & seq.* jus excommunicandi non à Christo repetit, sed ortum putat ex mutuo foedere, atque ex conjunctione Ecclesiarum, ut scilicet collegii status integer servaretur. Id vero consentaneum est paradoxo, quod ipse tuetur, de Ecclesiæ collegio; atque hinc §. 17. cum Basnagio *Diss. de Excom. Christian. §. 13. in t. 2. anal.* putat, per excommunicationem tantum adimi externam communionem. Petrus Giannonius *Histor. l. 1. c. ult. n. 6.* existimat, ad similitudinem censuræ Romanorum apud Christianos excommunicationem humano jure inductam fuisse. Auctor libelli *La Chiesa è la Repubblica dentro i loro confini* satis indicat, sese ab humano jure ortam excommunicationem credere. Canonicus Litta in libro *Del Diritto d'imporre gl'impedimenti, e di dispensarne ad jus*, & sistema societatis, humanamque institutionem Christianorum excommunicationem commode referri posse arbitratur. Huc etiam spectant ceteri, qui omnem Ecclesiæ addimunt potestatem, per quam ipsa repugnantes ad parendum cogat. Sed jus infligendi censuras à Christo Ecclesiæ datum, tam certum,

tamque exploratum est, ut illud in discrimen revocare insignis impudentiæ sit. Nam ut mittat ligandi, & solvendi potestatem, qua certe etiam excommunicatio comprehenditur, ejusdem excommunicationis poena discrete, & perspicue designatur iis verbis, quibus Christus *tamquam ethnicum, & publicanum* haberi voluit eum, qui Ecclesiam non audiret. Quibus quidem verbis excommunicationem intelligi, non solum omnes Patres, atque Interpretes sentiunt, sed etiam patet ex more Hebræorum, qui ab externæ gentis, ac religionis hominum consortio sese penitus abstinebant ex Divino præcepto *in Exod. XXXIV. 12. 15. 16.*, quod tam diligenter observabant, ut ceteras nationes exsecrarentur, sicuti præ ceteris observavit Tacitus *Histor. l. 5. n. 5. opp. t. 3. p. 797. ed. Ven. 1708.* Nec minus Hebræi odio habebant eos, qui cum essent Judaicæ nationis, publica vectigalia redimebant, sive quod lucri faciendi studio fratres usuris vexarent, sive quod externis gentibus tributa libero populo imponentibus obsequerentur; quod utrumque contra Divinæ legis præceptum erat. Atque hanc quidem à Christo acceptam potestatem non semel & verbis, & facto ostendit Paulus, cujus in primis celebris est poena ab eo constituta in Corinthium civem, quem sacrorum communione prohibuit, & Satanæ etiam tradidit, ut poenæ mœrore confectus respisceret. Quam gravis autem hæc poena habita fuerit, ostendit mœror, quo non tantum ipse Corinthius, in quem illa fuerat constituta, sed etiam ceteri affecti sunt, uti patet ex II. *ad Corinth. II. 10. seq.* Atque omnes quidem Patres potestatem ferendi censuras, quam habet Ecclesia, à Christo repetunt. Ne longus sim, indicabo Cyprianum *Ep. 55. ad Antonian.*, & *Ep. 59. ad Cornelium p. 246. & 261. ed. Amstelod. 1700.*, Tertulianum *Apolog. c. 39. p. 31. ed. Paris 1675.*, Jo. Chrysostomum *Hom. 4. in Ep. ad Hebr. opp. t. 12. p. 49. ed. Paris. an. 1735.*, cujus hæc verba sunt: *Nem. contemnat vincula ecclesiastica, non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit*, Hieronymum *in Matth. c. 18. n. 18. opp. t. 7. col. 141. ed. Vallarsii Veronæ*, Augustinum *Ep. 250. ad Auxilium opp. t. 2. col. 878. ed. Ven. 1729.*, Gregorium Nyssenum *in Orat. advers. eos qui agre ferunt reprehens. opp. t. 2. p. 746. ed. Paris. 1615.* Quanti autem Christiani omnes semper excommunicationem fecerint, ostendunt Eusebius *Histor. l. 6. c. 34. p. 298. ed. Cantabrig.*, Basilius *Ep. 61. ad S. Athanasium p. 156. opp. t. 3. ed. Paris. 1730.*, Ambrosius *Ep. 15. ad Theodosium Imper. n. 5. seq. opp. t. 6. p. 11. ed. Ven. 1781.*, Jo. Chrysostomus *Orat. in S. Babylam contra Julianum & contra Gentiles n. 6. opp. t. 2. p. 545. ed. Paris. 1718.*, Paulinus *in Vit. S. Ambrosii n. 24. opp. Ambros. t. 7. p. 7.*, Synesius *Ep. 58. p. 201.*, & *Ep. 67. p. 208. seq. ed. Paris. 1640.*, Gelasius P. *Ep. 7. ad Episc. Dardm. t. 5. Concil. col. 293. Collect. Labbæi*, Theodoritus *Histor. ecclesiast. l. 5. c. 18. p. 216. ed. Cantabrig. 1720.*, Concilium Valentinum *an. 384. t. 6. Concil. col. 559. Collect. cit.*, Concilium Toletanum III. *an. 589. Can. 23. t. 6. col. 702.*, Concilium Toletanum XII. *an. 681. c. 4. t. 7. col. 1436.*, Concilium Toletanum IV.

tanum XIII. an. 683. *Can. 9. t. 7. col. 1474.*, Acta Cleri Gallicani t. 12. p. 10. *ed. Paris. an. 1740.* & p. 569. *seq.* Ceterum nomen ipsum censuræ, cujus species est excommunicatio, à Romanis arreptum haberi potest, non item res ipsa, ut recte observat Bianchius in Giannonium t. 3. l. 1. t. 5. §. 2. p. 235., cum longe dissimilis sit vis, ac ratio Christianæ censuræ, & censuræ Romanorum. Omnis sane Respublica jus habet expellendi fontes è societate sua; sed Ecclesiæ eadem est potestas, non tantum quia jus habet veræ, & perfectæ Reipublicæ, sed etiam quia illam à Christo potestatem accepit. Si Ecclesia tantum esset Respublica, ejus censura vim eandem haberet, quam habent censuræ ceterarum Rerum-publicarum. Sed quoniam ei sunt jura Reipublicæ, & est etiam spiritualis potestas à Christo data, consequens est, ut in ejus censura non tantum vis insit, quæ Reipublice propria est, sed etiam potestas spiritualis, quæ animum afficiat. Consule, præter Interpretes *ad c. XVIII. Matthæi, & I. ad Corinth. c. 5.*, Suarezium *de Censur. Disp. 1. sect. 1.*, Theophilum Rainaudum *de Monit. eccles. par. 2. c. 15. n. 6. seq. opp. t. 14. p. 490. ed. Lugd. 1665.*, Gregorium de Valentia *Theol. t. 4. Disp. 7. qu. 17. punct. 1.*, Coletum *Th. mor. tr. de Cens. qu. 1.*, Michaellem Amaturn *Pougetum Inst. Cathol. de Sacr. Pœnit. c. 9. de Cas. reser. & censur. Les conferences de Luçon. t. 7. conf. 20. qu. 1. p. 341. & seq.*, Bianchium l. c., Mamachium *ad auctorem op. Quid est Papa? Ep. 4. n. 2. t. 2. p. 7. & seq.*, & Zaccariam tum in libro *Le storte idee raddrizzate c. ult.*, tum *Diss. 3. Della forza obbligatoria della disciplina n. 23.*

(3) Cùm iis, qui ab Ecclesia exsecrati sunt, hoc est mortali, aut majori excommunicationi subjecti, civile quoque commercium semper interdictum fuisse constat; & id quidem sumptum videtur ex iis Pauli verbis *I. ad Corint. V. 4. Nunc scripsi vobis, ne commisceamini. Si quis, cum frater nominatur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idolatra, aut convitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi, inquam, ne edatis quidem.* Et iterum *ad Roman. XVI. 17. Precor, vos fratres, ut observetis dissiliorum, & offendiculorum auctores, contra doctrinam, quam vos didicistis, & declinetis ab eis.* Et *II. ad Thessalonic. III. 14. Si quis non auscultat nostro per epistolam sermone, hunc notate, & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.* Itemque ex illis Joannis II. 10. 11. *Si quis venit ad nos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis; qui enim dicit ei ave, communicat operibus ejus malignis.* Secundum has regulas multis Ecclesiæ legibus sancitum est, ut Christiani omnem aditum, sermonemque defugiant eorum, qui mortali excommunicatione tenentur, ne quid ex contagione incommodi accipiant. Canon 8. Apostolorum apud Cotelerium *PP. Apostolic. t. 1. p. 443. ed. Amstelod.* vetat, ne quis etiam in domo privata cum excommunicato preces fundat. Concilium Toletanum I. *Can. 7. 15. 16. 18. t. 2. Concil. col. 1472. & seq. Collect. Labbæi nec cibum, aut potum sumi, neque ullam prorsus societatem cum excommunicato haberi permittit. Eadem sententia est Concilii Carthaginensis IV.*

Can. 73. t. 2. col. 1443. Collect. Labbæi, Arelatensis II. Can. 8. t. 5. col. 3. ib., Concilii Venetici *Can. 3. ib. col. 8.*, Ilerdensis *Can. 4. t. 5. col. 752.*, Turopensis I. *Can. 8. ib. c. l. 76.*, Aurelianensis I. *Can. 3. ib. col. 544.* Idem quoque docent antiqui Patres, atque Scriptores, quos ne omnes percenseam, contentus ero testimoniis S. Irenæi *Contr. hæres. l. 3. c. 3. opp. t. 1. p. 175. ed. Ven. 1734.*, S. Epiphani *Hæres. 30. Ebionit. opp. t. 1. p. 148. ed. Coloniae 1682.*, S. Basilii *Ep. 61. ad Athanas. opp. t. 3. p. 156. ed. Paris. 1730.*, S. Leonis M. *Ep. 32. ad Faustum & c. opp. t. 1. col. 859. ed. Ballerin. Ven. 1753.*, S. Innocentii *Ep. ad Carthag. Concilii Patres inter epistolas Augustini Ep. 181. opp. August. t. 6. 2. col. 638. ed. Ven. 1729.*, S. Ambrosii *Ep. 40. ad Theodos. opp. t. 6. p. 134. ed. Ven. 1781.*, S. Augustini *Contr. Ep. Parmenian. l. 3. n. 13. col. 64. opp. t. 9. ed. cit.*, S. Hilarii in *Fragm. II. oper. histor. n. 8. col. 628. t. 2. ed. Verona 1730.*, Eusebii *Histor. l. 3. c. 28. p. 123. ed. Cantabrig.*, Synesii *Ep. 58. p. 201. ed. Paris. 1653.*

§. IV. Vetus Ecclesiæ disciplina duplicem habuit excommunicationem, mortalem, & medicinalem (1). Hæc pro levioribus criminibus, & in eos infligebatur, qui peccata sua agnoscebant, & pœnitentiam, pacemque postulabant. Hujusmodi excommunicatio *απορισμῖς*, hoc est *separatio* dicebatur, eaque duos gradus habebat. Alii enim à sola Eucharistiæ participatione, & alii etiam à fidelium precibus excludebantur, ac tantum cum catechumenis preces fundere debebant (2). Horum neuter arcebatur ab Ecclesia; quæ gravior erat majori excommunicationi affixa pœna.

(1) Mortalem, & medicinalem excommunicationem apposite distinguit Augustinus *Serm. 351. de Pœnit. opp. t. 5. part. 2. col. 1359. ed. cit.* his verbis: *Nos vero à communionem prohibere quamquam non possumus (quamvis hæc prohibitio nondum mortalis sit, sed medicinalis) sed nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive ecclesiastico judicio nominatum, atque convictum... Cujusmodi regulam etiam Paulus Apostolus in eadem ad Corinthios epistola insinuasse intelligitur, cum quibusdam talibus commemoratis criminibus, ecclesiastici judicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait enim: scripsi vobis in epistola non commisceri fornicariis &c. Quibus verbis satis ostendit, non temere, aut quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communionem; ut si per judicium auferri non possunt, tolerentur potius, ne perverse malos quisque evitando, ab Ecclesia ipse discedens eos, quos fugere videtur, vinciat ad gehennam.* Locus hic Augustini duo in primis ostendit evidenter; alterum est, quod externum forum haberet Ecclesia, alterum autem, quod

minor excommunicatio non solum in foro poenitentiae, sed etiam in foro externo infligeretur. Nam inquit Augustinus, tum *mortalem*, tum *medicinalem* excommunicationem non esse irrogandam, nisi adversus *sponte confessum*, aut *in aliquo sive saeculari; sive ecclesiastico iudicio nominatum*, atque *convictum*. Quotusquisque ad forum poenitentiae referendam putet poenam inflictam adversus eum, qui *in saeculari, sive ecclesiastico iudicio nominatus*, atque *convictus sit*? Magnus est etiam error illorum, qui medicinalem excommunicationem cum publica poenitentia confundunt, quasi nullum inter unam, atque alteram discrimen intercedat. Omnis quidem publica poenitentia erat medicinalis excommunicatio, quoniam utraque in poenae genere conveniebat; sed non omnis medicinalis excommunicatio erat publica poenitentia, aut eam necessario secum ferebat. Patet id ex Concilio Eliberitano *Can. 14.*, cuius haec verba sunt: *Virgines, quae virginitatem suam non custodierint, si eosdem, qui eas violaverint, duxerint & tenuerint, eo quod solas nuptias violaverint, post annum sine poenitentia reconciliari debebunt*. Haec mulieres medicinali excommunicatione tenebantur, ideoque Eucharistiae participes esse non poterant; & tamen nullam publicam poenitentiam agere debebant, ut recte illum canonem interpretatur *Albaspinaeus p. 165. ed. Neap. 1770.*, sed *post annum sine poenitentia reconciliari* debebant.

(2) Theodoretus *Ep. 77. Eulalam opp. t. 3. p. 947. ed. Paris. 1642.* *Arceantur*, inquit, *a participatione sacrorum mysteriorum, a catechumenorum autem oratione non prohibeantur, neque Divinarum Scripturarum auditione, neque magistrorum auditione*. Eodem spectant *Gregorius Thaumaturgus Ep. canon. Can. 5. & 8. p. 40. ed. Paris. 1621.*, *Basilii Ep. canon. 1. ad Amphilocho. Can. 4. opp. t. 3. p. 271. & 272. ed. Paris. 1730.*, *Concilium Ilerdense Can. 4. Concil. t. 5. col. 752. Collect. Labbaei, & Eliberitanum Can. 21. t. 1. col. 994.*, ex quibus vis, & ratio medicinalis excommunicationis intelligitur.

§. V. Erat etiam medicinalis, aut minoris excommunicationis loco illa unius Episcopi, aut Ecclesiae ab alio Episcopo, Ecclesiaeque separatio, per quam fiebat, ut duo Episcopi inter se neque darent, neque acciperent literas formatas, neque alter alterius ab se separatae Ecclesiae filios ad communionem admitteret. Hujusmodi excommunicatio locum habebat, si aliqua Ecclesia, aut Episcopus aliam Ecclesiam in fidem, aut in disciplinam peccare intelligeret (1). Sed mutua haec excommunicatio, si Ecclesiae sibi invicem subjectae non essent, proprie ecclesiastica censura non erat; sed tantum erat divisio, & separatio communionis, quam una Ecclesia, alteri, cui non subesset, denegare poterat.

(1) Ita S. Epiphanius, uti patet ex ejus *Ep. ad Joan. Episc. Hierosol. opp. t. 2. p. 312. ed. Coloniae 1682.* Joannis Episcopi Hierosolymitani communionem rejecit, quod eum Originis errores defendere intellexerat.

§. VI. Mortalis excommunicatio ferebatur in reos graviorum criminum, atque in illos, qui sui sceleris poenitentiam agere detrectabant. Haec in antiquis canonibus *παραλήσ αφορισμός*, hoc est *omnimoda separatio*, & *anathema*, nimirum *execratio* appellatur, quod esset maxima execratio, quae adversus homines componi poterat. Qui ita erant execrati, ab Ecclesia penitus ejiciebantur, ac non solum ab Eucharistia, sed etiam a fidelium precibus, atque ab audientibus scripturis in ecclesiastico conventu excluderentur (1).

(1) Formulam hujus excommunicationis describit *Synesius Ep. 58. p. 201. ed. Paris. 1633.* Unde intelligimus, quod cum in aliquem lata erat mortalis excommunicatio, vicinae Ecclesiae, & interdum etiam omnes per totum orbem Ecclesiae ejus rei certiores fiebant per literas, ut omnes id ratum haberent, & excommunicatum ab omni communionem repellerent, & execratum haberent, omnique aditu, & sermone prohiberent. Quae omnia, pluribus ex antiquitate collectis monumentis, fuse describit *Binghamus Orig. eccles. l. 16. c. 2. §. 8. & seq. tom. 7. p. 84. & seq. ed. Halae Magdeburg. 1761.*

§. VII. Nunc excommunicatio alia major, alia minor appellatur. Minor excommunicatio est, per quam aliquis a suscipiendis sacramentis, obtinendisque beneficiis arceatur, eamque contrahit, qui cum homine majori excommunicationi subjecto extra crimen communicat; nam qui criminis particeps est, & ipse majori excommunicatione implicatur (1). Major excommunicatio est, quae hominem prorsus ejicit ab Ecclesia, atque a societate, & communione Christianorum. Haec excommunicatio proprio nomine *anathema* appellatur (2), cum in ea ferenda publicae, ac solemnes caeremoniae adhibentur, quae poenam augment non vi separationis, sed horrore solemnitatis, qua illa constituitur (3).

(1) *Cap. 29. & 55. de Sentent. excomm.*

(2) *Anathema* ab excommunicatione differt propter solemnitates, & caeremonias, quae in eo ferendo adhibentur, quaeque describuntur in *Can.*

106. c. 11. qu. 3., reipsa utrumque unum, & idem est. Hinc olim excommunicationis, & anathematis vocabulum promiscue accipiebatur. Sed recentiori ætate anathema ab excommunicatione distingui cœpit. Gratianus *Can. 12. c. 3. qu. 4.* refert Engeltrudam uxorem Bosonis non solum excommunicatione, sed etiam anathemate crebro percussam fuisse. Similiter anathema ab excommunicatione distinguitur in *Can. 41. c. 11. qu. 3.*, à Concilio Turonensi II. *Can. 24.* apud Labbaum t. 6. *Concil. col. 546. ed. Ven.*, & ab Adriano II. *Ep. 15.* apud eundem t. 10. col. 419. Pontificale Romanum par. 3. tit. 17. §. 1. p. 168. ed. Catalani Romæ 1740. respectu habito ad solemnitates, quæ anathema, & excommunicationem discriminant, tres excommunicationes numerat, minorem, majorem, & anathema. Illud hoc loco animadvertendum videtur, quod excommunicatio etiam inter poenas monachorum recensetur in Regula S. Benedicti c. 23. & seq. apud Holstenium *Cod. Regular. t. 1. p. 124. ed. August. Vindelic. 1759.*, in Regula S. Isidori c. 16. & 17. p. 195., in Regula Magistri c. 19. 23. 80. p. 251. 254. 278. Erat autem hæc excommunicatio interdum à mensa, interdum ab oratorio, illa pro levioribus, hæc pro gravioribus culpis infligebatur. Confer Regulam S. Benedicti l. cit. c. 24. 25. 44. p. 124., & 128. A mensa excommunicatum sequestratum à mensa appellat Regula Magistri l. cit. c. 23. p. 254., nam qui hoc poenæ genere tenebatur cum reliquis Monachis ad mensam ire non poterat, uti excommunicatus ab oratorio repellebatur, in quo ceteri Monachi preces fundebant.

(3) In antiquis canonibus, atque in omnium damnatione hæreticorum sane frequens est anathematis nomen. Concilium Gangrense singulos canones suos concludit his verbis ἀνάθεμα ἴστω ἀνάθεμα σὶ, hoc est ab omni Ecclesiæ communionem se junctus, & ab omnibus execratus habeatur, qui Concilii legibus non obtemperaverit. Iisdem pleraque Concilia verbis utuntur; id autem sumptum videtur ex ea Pauli formula ad Galat. I. 8. *etiamsi nos, aut Angelus à celo evangelizet vobis præter id, quod vobis evangelizavimus, anathema sit.* Verum ipse Apostolus I. ad Corint. XVI. 22. vocabulo *Anathema* addit & alterum *Maranatha*, quod & interdum veteres Synodi præstiterunt. De hujus vocabuli *Maranatha* significatione magna opinionum dissensio est. S. Joannes Chrysostomus *Hom. 44. in I. ad Corint. n. 3. opp. t. 10. p. 410. ed. Paris. 1732.* hoc vocabulum Hebræum esse dicit, & significare *Dominus noster venit.* Quod Hebraica voce Apostolum expressisse censet, tum ut dispensationis Domini sermonem confirmaret, quod ex iis maxime composuerit semina resurrectionis, tum ut eos pudore afficeret, quasi diceret: *communis omnium Dominus tantum dignatus est descendere; vos autem in iisdem estis, & perseveratis peccare.* S. Hieronymus *Ep. 26. ad Marcellam n. 4. opp. t. 1. col. 131. ed. Vallarsii Veronæ* verbum *Maranatha* magis Syrum, quam Hebræum putat, eoque Apostolum Hebræis perversitatem suam exprobrasse inquit: *ut sit sensus, si quis non amat Dominum Jesum, anathema sit: & illo completo deinceps inferatur, Dominus noster venit.* Quod su-

perfluum sit adversus eum odiis pertinacibus velle contendere, quoniam venisse jam constat. Eadem est sententia Hilarii Diaconi, cujus opera olim Ambrosii nomine circumferebantur, in I. ad Corint. XVI. vers. 22. in *append. opp. S. Ambrosii t. 7. p. 198. ed. Ven. 1781.* S. Augustinus *Maranatha* Syrum vocabulum esse affirmat *Ep. 20. n. 15. opp. t. 2. col. 964. ed. cit.*, & significare *donec Dominus redeat.* Henricus Hammondus, pluresque alii recentiores Interpretes, uti patet ex Poli *Synops. critic. in I. ad Corint. XVI. 22.*, verbum hoc ita explicat, *Dominus veniet ad judicium, quemadmodum Judas Apostolus ait: ecce veniet Dominus cum sanctis millibus, ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicumque ex iis sunt impii.* Atque id quidem simile esse statuunt gravissimæ excommunicationi, qua Hebræi utebantur, quamque *schammata* appellabant. Inquiunt enim, ab Hebræis tres excommunicationes adhibitas fuisse נידוי *Niddui*, חרם *Cherem*, & שחמטה *Schammata*. Postrema hæc excommunicatio omnium gravissima erat, ac per eam reus criminis post omnia humana remedia cum execrationibus à reipublicæ, & fidelium communionem sine spe veniæ ejiciebatur, & soli Divino judicio relinquebatur. Memorat *Anathema maranatha* Concilium Toletanum IV. c. 75. t. 6. *Conc. col. 1471. Collect. Labbei*, eoque verbo hoc significari docet, ut *perditio in adventu Domini sit.* Cui simile est decretum Concilii Toletani XVI. c. 10. t. 8. *Concil. col. 69. ib.*, & *anathema maranatha* est etiam excommunicatio lata à Concilio Remensi anni 900. t. 11. col. 672. adversus eos, qui Fulconem Remensem Archiepiscopum rerum ecclesiæ suæ defensorem jussu Balduini Flandriæ Comitis interfecerant. Late ea de re disputant Baronijs *ad an. 57. n. 173. t. 1. p. 475. ed. Luca*, Binghamus *Orig. eccles. l. 16. c. 2. §. 16. 17. t. 7. p. 113. & seq. ed. cit.*, & Selvagijs *Antiquit. Christian. l. 4. c. 1. §. 8.*

§. VIII. Est item excommunicatio vel latæ, vel ferendæ sententiæ. Hæc à judice per sententiam irrogatur, illa autem nullam judicis sententiam postulat, sed à jure ipso infligitur, eique locus est *ipso facto.*, nimirum statim ac aliquis crimen admisit, & canonis decreta violavit. Ex formulis quæ in Ecclesiæ legibus usurpantur, facile intelligitur, quæ ferendæ, quæ latæ sententiæ excommunicatio sit. Illa enim concepta est verbis, quæ poenam infligendam ostendunt, qualia sunt *excommunicetur, segregetur vel præcipimus sub poena excommunicationis* hæc autem ipsa verborum formula significat poenam solo juris ministerio constitutam uti sunt *verba excommunicatus sit ipso jure, vel facto excommunicationem incurrat.* Formula hæc excommunicationis; quam statim ipsa violatio legis infli-

git, non recentioris disciplinæ, ut quidam putant, sed antiquissima in Ecclesia est (1).

(1) Godescalcus Rosemundus Lovaniensis Theologus *Confess.* 20. è medio tolli vellet excommunicationes latæ sententiæ, & eas contra perpetuum usum totius Ecclesiæ perniciosas audacter prædicat, quem novi quidam è turba Ultrajectinorum Quesnelli assecularum sequuntur. Suam vero sententiam tueri conatur potissimum auctoritate Gersonis, qui tamen in *Tract. de Vita spiritual. anim. lect. 4. corollar. 14. opp. t. 3. p. 49. ed. Antwerp 1706.* minime hoc genus excommunicationis improbat, tantum monet, excommunicationem latæ sententiæ hoc efficere, ut absque processu alio judiciali, aut nova constitutione positus iudex statim, probato facto, vel confessato, ferre juris sententiam, & eandem publicare: non sic ubi canones essent solum ferenda sententiæ; quoniam monitiones, & processus secundum terminos juris prærequirerentur multiplices. Quod quidem est consentaneum juris disciplinæ, quæ requirit sententiam, quæ crimen declaretur; quoniam in foro externo nemo excommunicatione implicatus haberi potest, nisi primum constet, eum esse reum criminis, cui censura ipso jure adjuncta est. Verum in foro interno nulla requiritur iudicis declaratio, sed qui crimen patravit, cui conjuncta censura est, statim coram Deo, cui nota, & perspicua sunt omnia, excommunicatus efficitur. Suam enim contumaciam, & Ecclesiæ contemptum satis aperte declarat, qui peccat in legem, à qua scit illico, & ipso facto constitutas esse censuras adversus illos, qui ei non obtemperant. Ita vere, & solide argumentatur Suarezius *de Censur. disp. 3. sect. 8. n. 3.*, & Gonzalezius *in c. 48. de Senten. excom. n. 6.*, omnium vero accuratissime ea de re disputat Theophilus Raynaudus *de Monit. eccl. part. 2. cap. 20. opp. t. 14. p. 514.*, quo quidem loco graviter, & egregie refutat Ayalam improbantem censuras latæ sententiæ, quod nullam canonicam admonitionem sequuntur, atque ostendit, admonitionis loco esse ipsam legem, quæ omnibus objecta est, quæque inflicta censuræ poena aliquid fieri jubet, aut vetat. Van-Espenius *Jur. eccl. univers. part. 3. tit. 11. c. 6. num. 29.* Cavallarius *Institution. canonic. part. 3. cap. 35. §. 7.*, aliquæ expresse quidem improbare non audent excommunicationem late sententiæ, sed eam recentiori ætate inventam fuisse, ac tantum XI., aut XII. Ecclesiæ sæculo usurpari cœpisse arbitrantur. Sed qui ita sentiunt, sese omnis antiquitatis plane rudes, & imperitos fateantur necesse est. Nam excommunicatio latæ sententiæ originem repetit ab ipso Apostolo, cuius hæc verba sunt *ad Galathas l. 8. Si quis verbis evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit.* Ergo hæreticus non hominis sententia, sed ipso facto anathema est, statim ac doctrinam tradit, quæ Pauli doctrinæ adversetur. Ipse Paulus *ad Titum III. 10. & 11.* post unam, & alteram correptionem scelestum devitari jubet, sciens; inquit, quia subversus est qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Quem Pauli locum ita interpretatur Augustinus in *Can. 29.*

Caus. 24. quest. 3., quia subversus est hujusmodi & peccat, & est à semetipso damnatus. Hæreticus, quem defugere oportet, quia proprio iudicio, vel à semetipso damnatus est, nonne est hæreticus, qui propter ipsum crimen, non propter hominis sententiam huic poena subicitur? S. Judas Apostolus *Epist. canon. vers. 19.* memorat hæreticos, & scelestos, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Certe hi homines non per iudicis sententiam, sed per crimen semetipsos segregant à fidelium communione; quæ latæ sententiæ excommunicatio est; S. Justinus Martyr. in *Dialog. cum Tryphone Judæo n. 35. p. 132. ed. Paris. 1742.* de schismaticis, & hæreticis inquit: cum horum nemine communicamus; cum atheos, & impios esse, ac injustos, & exleges sciamus. Cur Christiani cum schismaticis, & hæreticis non communicabant? Propter ipsum crimen, quod ab iis admissum fuisse sciebant, non propter aliquam hominis sententiam, quæ contra eos lata fuisset. Ætate martyrum Christianos, qui à fide defecerant, ipso facto ab Ecclesiæ unitate, & communione excidisse, ostendunt in primis tum S. Cypriani ad Clerum Romanum, & Antonianum, tum Cleri Romani ad eundem Cyprianum litteræ, quæ extant *p. 241. 206. 209. opp. Cypriani ed. Amstelod. 1700.* Concilium Eliberitanum *Can. 1. 2. 3. t. 1. conc. col. 992. Collect. Labbei ed. Ven.* eos, qui post Baptismum Idolis immolassent, ipso facto à fidelium communione rejicit. Sane adversus Christianos, qui Idolis sacrificium obtulissent, non propria confessione, non testibus, non probationibus, non sententia opus fuisse, sed eos facto ipso in excommunicationem incidisse, rectissime animadvertunt Cavæus *Prim. Christian. part. 3. c. 5.*, & Binghamus *Orig. eccles. l. 16. c. 3. §. 10. t. 7. p. 163. ed. cit.* Eadem est ratio Synodi Ancyranæ *Can. 1. & seq. t. 1. col. 1487.*, & eadem etiam Concilii Antiocheni, quod *Can. 1. t. 2. col. 586. ipso facto excommunicatos, & ecclesia ejectos* statuit eos, qui contra Nicæni Concilii decreta pascha celebraverint, similiter propter idem facinus ipso facto alienos ab Ecclesia judicat Episcopos, Sacerdotes Diaconos, eosque deponit, atque eandem poenam ad eos quoque producit, qui audent iis communicare post depositionem. Synodus Gangrensis omnes canones, qui sunt viginti numero, conclusit verbis *anathema sit*, uti patet *ex tit. 8. Conc. col. 569.*, quibus quidem verbis excommunicatio ipso jure contra repugnantes constituta significatur. Similiter Synodus Turonensis *l. Can. 8. concil. t. 5. col. 76.*, & Venetica *Can. 3. t. 5. col. 80.* contra criminosos quosdam ipso jure excommunicationem ferunt, eandemque excommunicatione memorat Concilium Constantinopolitanum S. Flaviani *Act. 2. col. 963. 966. 970. 931. t. 4. conc. Synodus Toletana IV. Can. 75. concil. t. 6. col. 1471.* contra rebelles, & regni proditores ipso facto anathema constituit his verbis: qui contra hanc nostram definitionem præsumperit, anathema maranatha, hoc est perditio in adventu Domini sit. Sola præsumptio contra synodi definitionem satis est, ut quis anathema maranatha sit. Quid aliud latæ sententiæ excommunicatio est? Quid dicam de duodecim anathematismis à S. Cyrillo Alexandrino ad-

versus Nestorium conscriptis, quos probarunt Ephesini, & Chalcedonensis Concilii Patres? Quid de testimonio Auctoris operis *de Vita contemplativa*, quem alii fuisse putant Prosperrum Aquitanicum, qui medio sæculo V. florebat, alii Julianum Pomerium qui eodem sæculo vitæ usura fruebatur? Is autem *lib. 2. cap. 7.* disertè tradit, eâ ætate clericos grave aliquod crimen admittentes statim in foro conscientiæ, & coram Deo in suspensionem incidisse, quam quidem excommunicationis speciem fuisse, recte animadvertunt Albaspinæus *Observ. l. 1. c. 2.* & Svicerus *Thesaur. Eccles. t. 1. p. 601.*

§. IX. Jamvero mortalis, seu major excommunicatio hominem plane separat, atque distrahit ab Ecclesiæ communione, ita ut non amplius ejus membrum, sed tamquam ethnicus, & publicanus habeatur. Itaque cadit omni jure, quod per Baptismum acquisiverat, sacramentis, sacris officiiis, ecclesiastica potestate communibus suffragiis, atque omni fraternitatis jure privatur (1). Interim Ecclesia seu Christiani pro eo preces funderè possunt, ut redeat ad bonam mentem; quoniam hoc merum est officium misericordiæ, nullam autem in sacris communionem inducit (2).

(1) Solebant Apostoli Christianos excommunicatos tradere *Satanae in interitum carnis*, uti patet *ex I. ad Corint. V. 5., II. ad Corint. XII. 21., I. ad Timoth. I. 20.* Hinc à viris doctis quæsitum est, quid per hanc hominis traditionem *Satanae* intelligi debeat? Alii autem sunt, qui eam fuisse putant excommunicationem, quæ hoc quoque nomine appellabatur, quæque solum animam, non corpus afficiebat. Alii contra existimant, excommunicatos, ac *Satanae* traditos non solum spiritualem peccatam pertulisse, sed etiam corpore à *Satana* fuisse vexatos. Atque hæc quidem sententia est Joannis Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini. Sed hæc extraordinaria potestas fuit, quæ Apostolis à Christo data est, quæque post eorum mortem desiit. Fusc hanc controversiam expendit Binghamus *Orig. eccles. l. 16. c. 2. §. 15. t. 7. p. 106. & seq. ed. cit.*

(2) S. Thomas *in 4. Sentent. dist. 11. qu. 1. art. 4.* Et merito à Leone X. *Const. Exurge 44. t. 3. par. 3. 487. Bullar. Roman. ult. ed.* damnatus est error Lutheri *art. 23.* agentis quod *excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.* S. Cyprianus *Ep. 62. ad Pompen. col. 244. ed. Ven. 1758.* excommunicationem vocat *spiritualem gladium*, quo *superbi, & contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur.* Neque enim vivere foris possunt, cum domus Dei una sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia possit. Confer etiam S. Augustinum *in Deuteron.*

l. 5. qu. 39. col. 749. opp. t. 3. & in Evangel. Joan. tract. 50. n. 11. col. 838. t. 4. ed. Ven. 1756., S. Innocentium l. Ep. 29. ad Concil. Carthag. n. 8. apud Coustantium col. 894.

§. X. Verum in nova disciplina magna ex parte mitigatus est rigor, per quem omnem plane cum excommunicatis societatem, & communionem defugere jubemur. Scilicet Martinus V., ut mala, & pericula removeret, quæ vetita communicatio cum omnibus excommunicatis attulisset, sapienter constituit (1), ut eos tantum evitemus, in quos excommunicationis sententia à *judice publicata, vel denunciata specialiter, & expresse* est, itemque eos, qui palam in clericum sacrilegas manus injecerunt, quos etiam à *judice non denunciatos* devitare debemus. Hinc ortum discrimen inter excommunicatos *vitandos, & toleratos*; & inde illorum, non autem horum vetita communicatio est (2).

(1) Martinus V. P. *in Extravag. Ad evitanda*, quam integram describit S. Antoninus *in Summa Theolog. tit. 25. c. 3. par. 3. col. 1414. ed. Veronæ 1740.* Sunt qui hujus decreti veritatem in discrimen revocant, quoniam, ajunt, nulla ejus mentio est in actis Concilii Constantiensis, atque ejus veritas tantum nititur testimonio S. Antonini, aliorumque scriptorum, qui Antonini fidem sequuti sunt. Ita, præter ceteros, Van-Espenius *Jus eccles. part. 3. tit. 11. c. 5. §. 15.* Sed, ut recte observat Benedictus XIV. *de Synod. Dioces. l. 12. c. 5. n. 4.,* Antonini fides nutare non potest, quoniam ejus ætate decretum illud Martinus V. in hominum manibus versabatur, & plures erant, qui illud in Constantiensi Concilio propositum quidem, sed rejectum, aut saltem ad quinquennium arctatum contendebant; contra quos ipse Antoninus ostendit, decretum Concilio fuisse probatum, eique vim perpetuam attributam, ac testem appellat Julianum tunc Auditorem Generalem Camerae Apostolicæ, deinde Cardinalem, eâ ætate insignem doctrina virum. Accedit, quod decreti veritatem ostendunt certa, & authentica documenta edita à Dumontio *Cod. jur. gent. diplomat. t. 2. p. 2. p. 111.,* ab Hermanno Vonder Hardt *t. 1. Concilii Constantiensis p. 1055. ed. 1710.,* qui ex tribus Mss. Cæsareæ, & Brunsvicensis Bibl. Codicibus Concilio coævis illa edidit, Senkebergero *Recess. Imper. t. 1. p. 111. & seq. ed. Francofurt. 1747.,* & Hartzlein *t. 5. Concil. Germaniæ p. 127. & seq., & p. 142. & seq. ed. Coloniae 1763.* Hæc autem monumenta in Germania reperta sunt, præsertim in Civitate Magdeburgensi, aliisque, uti Hartzheimius ostendit, neque sunt *Bullæ sub plumbo*, sed capitula pacti conventi, sive concordati inter Martinum V., & Nationem Germanicam in Concilio Constantiensi an. 1413. firmata; cujus quidem concordati illud est ca-